

Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2022–2023

Työelämätoimikunta on laatinut tilannekuvan toimialansa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu tuottaa vuosittain tietoa ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialallaan (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Tätä tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa muun muassa Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta. Vuoden 2022 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2023 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2023 suoritustietojen tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2024 alkuvuodesta. Tarkistetut suoritustiedot julkaistaan myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla. Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Esimerkiksi teknisien syitten takia kaikki oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin kirjatut tiedot eivät ole siirtyneet KOSKI-tietokantaan oikein, jolloin tieto tilastoituu ”ei tietoa”/”ei ilmoitettu” -kohtien alle. Siirtymäajalla olevat tutkinnot eivät sisälly määrällisiin tietoihin. Koulutuksen järjestäjien järjestämisluvuissa koulutuksen järjestäjien aktiivisuus määritellään sillä, onko koulutuksen järjestäjältä kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia joko 2022 tai 2023 toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella. Lähdemateriaalina on ollut esimerkiksi toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritustiedot

	2022	2023	2022	2023
Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritukset	koko tutkinto	koko tutkinto	tutkinnon osat	tutkinnon osat
Kalatalouden perustutkinto	11	15	217	254
Kalatalouden ammattitutkinto	42	48	230	210
Vesiviljelyn osaamisala	3	3		
Ammattikalastuksen osaamisala	6	1		
Kalastusopastuksen osaamisala	33	43		
Kalanjalostuksen osaamisala	0	1		
Ei tietoa				
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	2	4	2	17
Elinkeinokalatalouden osaamisala	0			
Kalavesien hoidon osaamisala	2	4		
Ei tietoa				
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	302	290	3 181	3 177
Ympäristöalan osaamisala	76	86		
Porotalouden osaamisala	16	3		
Luontoalan osaamisala	211	203		
Ei tietoa		1		
Luontoalan ammattitutkinto	314	319	1 627	1 658
Erä- ja luonto-opastuksen osaamisala	226	246		
Luonnontuotealan osaamisala	38	38		
Riistatalouden osaamisala	34	20		
Ei tietoa	16	15		
Luontoalan erikoisammattitutkinto	14	20	89	112
Luonnontuotealan osaamisala	0	3		
Luontokartoituksen osaamisala	14	17		
Porotalouden ammattitutkinto	2	2	5	9
Ympäristöalan ammattitutkinto	64	91	237	374
Vesihuollon osaamisala	36	37		

Ympäristöhuollon osaamisala	27	54		
Jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen osaamisala	0	0		
Ei tietoa	1	0		
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	173	182	753	796
Resurssitehokkuuden osaamisala	24	36		
Jätehuollon osaamisala	4	6		
Ympäristökasvatuksen osaamisala	103	85		
Viemäri- ja putkistohuollon sekä teollisuuspuhdistuksen osaamisala	0	0		
Vesihuollon osaamisala	20	32		
Laatu-, ympäristö- ja turvallisuusjohtamisen osaamisala	22	23		
Yhteensä	924	971	6 346	6 607

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys

Koko tutkinnon suoritukset	koko tutkinto		muutos %
	2022	2023	
Kalatalouden perustutkinto	11	15	36 %
Kalatalouden ammattitutkinto	42	48	14 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	2	4	100 %
Luonto- ja ympäristöalan ammattitutkinto	302	290	-4 %
Luontoalan ammattitutkinto	314	319	2 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	14	20	43 %
Porotalouden ammattitutkinto	2	2	0 %
Ympäristöalan ammattitutkinto	64	91	42 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	173	182	5 %

Tutkinnon osien suoritukset	tutkinnon osat		muutos %
	2022	2023	
Kalatalouden perustutkinto	217	254	17 %
Kalatalouden ammattitutkinto	230	210	-9 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	2	17	750 %
Luonto- ja ympäristöalan ammattitutkinto	3 181	3 177	-1 %
Luontoalan ammattitutkinto	1627	1658	2 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	89	112	26 %
Porotalouden ammattitutkinto	5	9	80 %
Ympäristöalan ammattitutkinto	237	374	58 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	753	796	6 %

Opiskelun tavoitteena tutkinnon osia / tavoitteena koko tutkinto tutkinnon osittain

Opiskelun tavoitteena koko tutkinto (tutkinnon osittain)	2022	2023	muutos %
Kalatalouden perustutkinto	185	207	12 %
Kalatalouden ammattitutkinto	212	209	-1 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	5	17	240 %
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	3 031	2 866	-5 %
Luontoalan ammattitutkinto	1 577	1 576	0 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	85	106	25 %
Porotalouden ammattitutkinto	5	9	80 %

Ympäristöalan ammattitutkinto	222	357	61 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	750	785	5 %

Opiskelun tavoitteena tutkinnon osia (tutkinnon osittain)	2022	2023	muutos %
Kalatalouden perustutkinto	32	47	47 %
Kalatalouden ammattitutkinto	18	1	-94 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	2	0	-100 %
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	150	311	107 %
Luontoalan ammattitutkinto	50	82	64 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	4	6	50 %
Porotalouden ammattitutkinto	0	0	0 %
Ympäristöalan ammattitutkinto	15	17	13 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	3	11	267 %

Pohdintoja

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys

Luonto- ja ympäristöalan tutkinnoissa on pääasiassa tavoitteena koko tutkinnon suorittaminen. Alalla yksittäisten tutkinnon osien suorituksia voisi olla enemmänkin. Esimerkiksi luontoalan ammattitutkinnossa on monipuolisesti työelämälähtöisiä tutkinnon osia. Yksittäisten tutkinnon osien suoritusten lisääminen edellyttää koulutuksen järjestäjiltä aktiivista yhteistyötä työelämän kanssa. Näin koulutuksen järjestäjillä on myös ajantasainen tieto tutkinnon osien työelämävastaavuudesta.

Luonto- ja ympäristöalan tutkintojen kokonaissuoritusmäärissä on hieman laskua vuodesta 2021 vuoteen 2022. Vuonna 2023 sekä tutkintojen määrät että tutkinnon osien määrät ovat jälleen nousseet toimialalla. Suoritusmäärissä ei ole suuria vaihteluja vuosina 2022-2023. Yksittäiset suuret muutosprosentit koskevat tutkintoja, joissa tutkintoja ja tutkinnon osia suoritetaan vähän. Näissä näkyy pienkin muutos suurina muutosprosentteina. Joidenkin luonto- ja ympäristöalan tutkintojen osaamisaloissa suoritusmäärien vuosittaista vaihtelua selittää se, ettei kaikkien osaamisalojen opintoja voi aloittaa joka vuosi. On myös huomioitava, että joissakin alan tutkinnoissa ja osaamisaloissa on hyvin pienet suoritusmäärät, jolloin vähäinenkin muutos näyttäytyy prosentuaalisesti merkittävänä (esim. porotalouden ammattitutkinto ja kalatalouden erikoisammattitutkinto). Myös koronapandemian vaikutukset esimerkiksi opiskelijoiden jaksamiseen ja tutkintojen viivästymiseen voivat vielä näkyä suoritusmäärissä.

Muutokset suoritusmäärissä, tutkinnot tai tutkintojen osaamisalat, joiden suorituksia on marginaalisesti

Edelleen painottuvat luontoalan koulutukset suurena suoritusmääränä, etenkin luonto-opastamiseen suuntautuneet. Kalataloudessa jatkuu painotus ammattitutkinnon suosittuun kalastusoppaan osaamiseen. Perustutkinnon suorituksia on alan tarpeeseen nähden kovin vähän. Huomioitavaa on myös se, että luontoalalla on paljon myös tutkinnonosasuorituksia, jotka eivät tähtää koko tutkinnon suorittamiseen. Syynä on pääasiassa se, että koko tutkinnon suorittamisen tavoite vaihtuu opintojen aikana osatutkinnon suoritukseen. Pelkästään tutkinnonosakohtaisia suoritustavoitteita on melko vähän.

Tutkintojen järjestäminen

Järjestämisluvat / Aktiiviset koulutuksen järjestäjät

Tutkinto	Järjestämisluvat 2022	Järjestämisluvat 2023	Aktiiviset järjestäjät 2022	Aktiiviset järjestäjät 2023
Kalatalouden perustutkinto	18	18	3	3
Kalatalouden ammattitutkinto	9	9	4	4
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	2	2	1	1
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	43	43	27	29
Luontoalan ammattitutkinto	28	28	22	24
Luontoalan erikoisammattitutkinto	7	7	4	4

Porotalouden ammattitutkinto	2	2	1	1
Ympäristöalan ammattitutkinto	14	14	6	7
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	5	5	1	1
EI SISÄLLÄ SIIRTYMÄAJALLA OLEVIA TUTKINTOJA				

Pohdintoja

Muutokset tutkintojen järjestämisluvien määrässä

Ei merkittävää muutosta aktiivisten järjestäjien tai järjestämisluvien määrässä.

Tutkintojen järjestäminen sekä tutkintojen / tutkinnon osien suoritusten jakautuminen koulutuksen järjestäjien välillä

Kalatalouden perus- ja ammattitutkinnoissa suoritukset jakautuvat melko tasaisesti. Luontoalan ammattitutkinnoissa on muutama suorituspäätyminen suurempi koulutuksen järjestäjä, ja erikoisammattitutkinnoissa koko tutkintojen suoritukset ovat pääosin yhdeltä koulutuksen järjestäjältä, mutta tutkinnon osien suoritukset jakautuvat tasaisemmin. Luontoalan tutkinnoissa joillain koulutuksen järjestäjillä on paljon suorituksia, koska niillä on laajasti eri tutkinnon osia tarjolla. Ympäristöalan tutkinnoissa lähes kaikki suoritukset ovat yhdeltä koulutuksen järjestäjältä. Kalatalouden erikoisammattitutkinnoissa ja porotalouden ammattitutkinnoissa on yksi koulutuksen järjestäjä molemmissa.

Tutkintojen järjestämisen kattavuus maantieteellisesti ja kielellisesti

Tutkintojen järjestämisen maantieteellinen kattavuus on melko tasainen kalatalouden perus- ja ammattitutkinnoissa, luonto- ja ympäristöalan perustutkinnoissa ja luontoalan ammattitutkinnoissa. Myös ympäristöalan tutkinnoissa maantieteellinen kattavuus toteutuu, vaikka alan tutkinnot ovat lähes yksinomaan yhdeltä koulutuksen järjestäjältä. Joitakin tutkintoja on suoritettu ruotsiksi luonto- ja ympäristöalan perustutkinnoissa (0,7 %) ja luontoalan ammattitutkinnoissa (8 %), mutta muissa luonto- ja ympäristöalan tutkinnoissa on ollut suorituskieleksi vain suomi.

Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

Näyttöjen suorituspaikkojen jakautuminen 2022

Tutkinto	työpaikka	oppilaitos	työpaikka ja oppilaitos	ei tietoa
Kalatalouden perustutkinto	16 %	74 %	8 %	2 %
Kalatalouden ammattitutkinto	21 %	61 %	18 %	0 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	14 %	71 %	14 %	0 %
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	54 %	31 %	8 %	7 %
Luontoalan ammattitutkinto	56 %	30 %	10 %	4 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	31 %	20 %	43 %	6 %
Porotalouden ammattitutkinto	25 %	50 %	0 %	25 %
Ympäristöalan ammattitutkinto	99 %	1 %	0 %	0 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	96 %	2 %	1 %	1 %

**luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat*

Näyttöjen suorituspaikkojen jakautuminen 2023

Tutkinto	työpaikka	oppilaitos	työpaikka ja oppilaitos	ei tietoa
Kalatalouden perustutkinto	30 %	64 %	2 %	4 %
Kalatalouden ammattitutkinto	28 %	62 %	9 %	1 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	0 %	100 %	0 %	0 %
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	51 %	32 %	7 %	10 %
Luontoalan ammattitutkinto	55 %	31 %	9 %	5 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	42 %	7 %	45 %	6 %
Porotalouden ammattitutkinto	100 %	0 %	0 %	0 %

Ympäristöalan ammattitutkinto	94 %	4 %	2 %	0 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	97 %	1 %	2 %	0 %

**luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat*

Ammatillisten tutkinnon osien kaksikantaisuuden toteutuminen arvioinnissa 2022 ja 2023*

Tutkinto	opettaja ja työelämän edustaja 2022	opettaja ja työelämän edustaja 2023	ei tietoa 2022	ei tietoa 2023
Kalatalouden perustutkinto	68 %	68 %	3 %	4 %
Kalatalouden ammattitutkinto	58 %	78 %	0 %	2 %
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	86 %	94 %	0 %	0 %
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	61 %	63 %	3 %	3 %
Luontoalan ammattitutkinto	74 %	77 %	5 %	5 %
Luontoalan erikoisammattitutkinto	50 %	87 %	7 %	6 %
Porotalouden ammattitutkinto	100 %	100 %	0 %	0 %
Ympäristöalan ammattitutkinto	97 %	97 %	0 %	0 %
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	99 %	98 %	0 %	0 %

**luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat*

Opiskelijapalautteen keskiarvot* (päättökysely)

Tutkinto	keskiarvo näyttö 2022	keskiarvo näyttö 2023	keskiarvo kaikista kysymysryhmistä 2022	keskiarvo kaikista kysymysryhmistä 2023
Kalatalouden perustutkinto	4,1	4,4	3,8	4,1
Kalatalouden ammattitutkinto	4,7	4,6	4,3	4,0
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	-	-	-	-
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	4,5	4,6	4,2	4,2
Luontoalan ammattitutkinto	4,8	4,8	4,3	4,3
Luontoalan erikoisammattitutkinto	3,2	4,6	3,6	4,0
Porotalouden ammattitutkinto	-	-	-	-
Ympäristöalan ammattitutkinto	4,8	4,7	4,2	4,2
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	4,7	4,7	4,1	4,3

** Arviointiasteikko 1-5*

Työpaikkakysely 2022–2023*

Tutkinto	keskiarvo 2022	keskiarvo 2023
Kalatalouden perustutkinto	4,0	4,1
Kalatalouden ammattitutkinto	3,4	-
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	-	-
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	3,9	4,1
Luontoalan ammattitutkinto	4,6	4,3
Luontoalan erikoisammattitutkinto	-	-
Porotalouden ammattitutkinto	-	-
Ympäristöalan ammattitutkinto	3,3	4,4
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	4,0	4,0

** Arviointiasteikko 1-5*

Työpaikkaohjaajakysely 2022–2023*

Tutkinto	keskiarvo 2022	keskiarvo 2023
Kalatalouden perustutkinto	4,2	3,9

Kalatalouden ammattitutkinto	3,5	-
Kalatalouden erikoisammattitutkinto	-	-
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	4,2	4,1
Luontoalan ammattitutkinto	4,5	4,3
Luontoalan erikoisammattitutkinto	-	-
Porotalouden ammattitutkinto	-	-
Ympäristöalan ammattitutkinto	4,3	4,3
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto	4,2	4,1

* Arviointiasteikko 1-5

Pohdintoja

Näyttöympäristöjen jakautuminen

Näytöt tulisi toteutetaan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukaan lähtökohtaisesti aidoissa käytännön työtehtävissä. Kalatalouden tutkinnoissa näytöt on suoritettu enimmäkseen oppilaitoksessa. Osin määrää voi selittää alan oppilaitosten tilojen ja laitteiden soveltuvuus näyttöjen suorituksiin verrattuna siihen, mitä työpaikoilla olisi käytettävissä. Kehityssuunta on kuitenkin oikea, sillä vuonna 2023 suurempi osa näytöistä toteutettiin työpaikoilla (vrt. vuosi 2022 ja 2023 kalatalouden perustutkinto ja ammattitutkinto). Luontoalalla noin puolet näytöistä on suoritettu työpaikalla. Osa näytöistä kirjataan oppilaitoksessa suoritetuiksi, mutta näyttö on toteutettu kuitenkin asiakastyönä. Porotalouden prosenttiosuuksissa on huomioitava vähäinen suorituspäämäärä (yhdeksän suoritettua tutkinnon osaa). Ympäristöalalla näytöt on suoritettu lähes kokonaan työpaikoilla. Alan tutkinnon suorittajilla on usein jo työpaikka, jossa näytötkin suoritetaan.

Näyttöjen suorituspaikkaluvuissa on otettava huomioon, että koulutuksen järjestäjillä ei välttämättä ole yhtenäiset käytännöt kirjaustavoissa, esimerkiksi siinä, milloin merkitään näytön suorituspaikaksi työpaikka ja oppilaitos. Toimikunta korostaa, että yhtenäiset toimintatavat pitäisi varmistaa, jotta saadaan vertailukelpoisia lukuja. Kun omaohjaaja merkitsee näytön suoritetuksi koulun järjestelmään ja siirrettäväksi valtakunnalliseen Koski-järjestelmään, olisi tärkeää, että kaikilla oppilaitoksilla olisi mahdollisuus merkitä näyttö suoritetuksi joko työpaikalla, oppilaitoksessa tai työpaikalla ja oppilaitoksessa. Tämä viimeisin vaihtoehto tekee näkyväksi esimerkiksi tilanteen, jossa opiskelija on itse hankkinut asiakkaat näyttöön, mutta hänellä ei ole omaa yritystä eikä hän myöskään ole työssä oppimassa toisessa yrityksessä.

Kaksikantaisuuden toteutuminen

Laki ammatillisesta koulutuksesta määrittää tutkinnon osien arvioinnista pykälässä 54 seuraavasti: *Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät yhdessä tutkinnon osittain koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Toinen arvioijista on opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja. Erityisestä syystä arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän edustajaa.*

Vaikka lähtökohtaisesti laki määrittää ammatillisten tutkinnonosien arvioinnin tapahtuvan opettajan ja työelämän edustajan toimesta, käytännössä kuitenkin ammatillisten tutkinnonosien arviointia tehdään myös ilman työelämän edustajan läsnäoloa. Kehityssuunta on kuitenkin oikea, sillä esimerkiksi kalatalouden ammattitutkinnoissa opettajan ja työelämän edustajan osuus arvioinnissa nousi 20 % (vrt. 58 % - 78 %). Pääsääntöisesti arvioinnissa on mukana kuitenkin mukana sekä oppilaitoksen, että työelämän edustaja kuten laki velvoittaa.

Vuoden 2023 tilastoissa näkyy edelleen ei tietoa -osuus niin näytön arvioitsijoiden (kaksikantaisuus) kuin näyttöpaikkojen jakautumisen (työpaikka, oppilaitos) osalta. Näyttöpaikkojen jakautumisen osalta kehitys on menossa oikeaan suuntaan. Tämä näkyy, kun vertaa 2022 tilastoa vuoden 2023 tilastoon.

Opiskelijapalaute

Keskiarvot ovat yleisesti erittäin hyvällä tasolla. Kalatalouden tutkinnoissa sekä luonto- ja ympäristöalan perustutkinnoissa keskiarvot ovat laskeneet. Samoin ympäristöalan erikoisammattitutkinnoissa. Sitä vastoin luontoalan erikoisammattitutkinnoissa on tapahtunut selkeä nousu edellisestä vuodesta.

Opiskelijapalautteissa vaikuttaa osin se, että kesiarvollisesti luonto- ja ympäristöalan opiskelijat saavat hyviä tai kiitettäviä arvosanoja ja opiskelijoiden keski-ikä on varsin korkea etenkin luontoalalla. He ovat tulleet opiskelemaan motivoituneina ja jo kokeneina.

Työpaikkakysely ja työpaikkaohjaajakysely

Yleinen havainto työelämäpalautteista: keskiarvot ovat hyvällä tasolla, mutta vastausmääriä pitää saada nostettua. Työelämältä kerättävä palaute on arvokas ja tärkeä kehittämisväline sekä opetushallinnolle, että koulutuksen järjestäjille. Kaikkien luonto- ja ympäristöalan tutkintojen keskiarvo työpaikkaohjaajakyselyssä on yhteensä 4,2. Yleisesti keskiarvot ovat erittäin hyvällä tasolla. Kalatalouden ammattitutkinnossa on alhaisempi keskiarvo, mutta tulokset ovat vain kahdesta koulutuksen järjestäjästä.

Pohdintoja

Näyttöympäristöt ja niiden soveltuvuus osaamisen osoittamiseen

Vuosi 2022: Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta teki vuonna 2022 kolme vierailukäyntiä ja vuonna 2023 neljä vierailukäyntiä. Vierailukäynneillä keskusteltiin näyttöympäristöjen soveltuvuudesta osaamisen osoittamiseen. Keskustelujen pohjalta voi todeta, että näyttöympäristöjen valintaa ohjaa opiskelijan mielenkiinto. Tärkeää on kuitenkin, että opiskelijalla on näytön suunnittelussa apuna sekä oppilaitoksen omaohjaajan, että työssäoppimispaikan työpaikkaohjaaja. Prosessia ohjaa tutkinnon perusteet.

Vuosi 2023: Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta teki vuonna 2023 neljä vierailukäyntiä. Vierailukäynneillä keskusteltiin perusteluista muualla kuin työpaikalla järjestettävillä näytöille. Muualla kuin työpaikalla järjestettäviä näyttöjä tai osanäyttöjä perusteltiin sillä, että kaikkea vaadittavaa osaamista ei ole aina mahdollista osoittaa samaan aikaan tai samalla työpaikalla kuten esimerkiksi lajintunnistuksiin liittyvät osaamisen kriteerit.

Perustelut oppilaitoksissa järjestettävillä näytöille

Vuosi 2022: Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta teki vuonna 2022 kolme vierailukäyntiä. Vierailukäynneillä keskusteltiin perusteluista muualla kuin työpaikalla järjestettävillä näytöille. Yksi koulutuksen järjestäjä kertoi kaikkien näyttöjen toteutuvan työssäoppimispaikalla. Toinen koulutuksen järjestäjä kertoi, että näytöt tehdään pääosin työpaikoilla, mutta tutkinnon osiin sisältyviä tiettyjä mittauksia ja lajitenttejä järjestetään koululla sekä yritystoiminnan näytöt kokonaisuudessaan oppilaitoksessa. Kolmas koulutuksen järjestäjä mainitsi lisäksi, että osa näytöistä toteutetaan oppilaitoksen projekteina, kun ei löydy työpaikkaympäristöjä. Vastaukset peilaavat sitä todellisuutta, että perustutkintoa suorittavien näyttöjä toteutetaan eniten oppilaitosympäristössä opettajien arvioimana. Keskusteluissa tuli ilmi myös hyviä käytäntöjä siitä, että työelämän arvioitsija tulee mukaan arvioimaan myös oppilaitosympäristössä toteutuvia näyttöjä.

Vuosi 2023: Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta teki vuonna 2023 neljä vierailukäyntiä. Vierailukäynneillä keskusteltiin perusteluista muualla kuin työpaikalla järjestettävillä näytöille. Muualla kuin työpaikalla järjestettäviä näyttöjä tai osanäyttöjä perusteltiin sillä, että kaikkea vaadittavaa osaamista ei ole aina mahdollista osoittaa samaan aikaan tai samalla työpaikalla kuten esimerkiksi lajintunnistuksiin liittyvät osaamisen kriteerit. Muualla kuin työpaikalla suoritettavia näyttöjä perusteltiin myös sillä, että kaikille opiskelijoille ei löydy sopivia työssäoppimispaikkoja tai työssäoppimispaikalta ei löydy sopivia näyttöympäristöjä. Työelämän näkemys yritetään saada kuitenkin mukaan myös oppilaitoksessa järjestettäviin näyttöihin arvioinnin avulla. Myös oppilaitoksen järjestämät tapahtumia käytetään hyväksi näyttöjen toteuttamisessa.

Yleistyksiset oikaisupyynnöistä

Työelämätoimikunnalle saapui yksi oikaisupyyntö osaamisen arvioinnin tarkistamista koskevista päätöksistä 2023.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tilanne

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat on pääsääntöisesti tehty hyvin ja tutkintokohtaisesti. Toteuttamissuunnitelmat olisi tärkeä saada jalkautettua oppilaitoksissa käytännön työvälineiksi ja ohjeiksi kouluttajien arkeen ja myös opiskelijoille. Suunnitelmia on tärkeä päivittää, jotta ne pysyvät ajantasaisina. Toimikunnalle on saapunut kaksi ministeriön lausuntopyyntöä vuonna 2022. Näistä molempiin toimikunta antoi puoltavan lausunnon. Vuonna 2023 toimikunnalle saapui neljä lausuntopyyntöä. Nämä koskivat kahta eri koulutuksen järjestäjää ja osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmaa. Toimikunta antoi molemmissa tapauksissa puoltavan lausunnon täydennetyn toteuttamissuunnitelman perusteella.

Henkilökohtaistamisen toteutuminen käytännössä

Vierailukäynneillä keskusteltiin niin valmistavan koulutuksen kuin tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisesta. Henkilökohtaistaminen toimii pääsääntöisesti hyvin. Yhdessä oppilaitoksessa oli syksyllä 2022 käynnissä isompi kehittämisprosessi henkilökohtaistamiseen liittyen. Henkilökohtaistaminen on tärkeä työkalu opiskelujen etenemisen ja valmistumisen varmistajana. Oikea-aikaisesti lukuvuoden aikana toteutettu henkilökohtaistaminen tukee koulutussopimusjaksojen toteutumista ja näyttöjen tekemistä. Henkilökohtaistamisen haasteina pidetään yleisesti sitä, että oppilaitos ei välttämättä pysty tarjoamaan moneen opiskelijaa kiinnostavaan aiheeseen valmistavaa koulutusta. Osaamisen hankkiminen suunnataan työelämäjaksolle tai sitten opiskelijalla on jo entuudestaan riittävä osaaminen. Näillä ehdoilla henkilökohtaistaminen kyllä toimii alalla hyvin. Oppilaitosten välistä yhteistyötä olisi hyvä lisätä opiskelijan osaamisen hankkimisen suhteen.

Kehittämiskohteet järjestäjien toiminnassa toimikunnan näkemyksen mukaan

Vierailukäyntien yhteydessä ei löytynyt varsinaisia kehittämiskohteita koulutuksen järjestäjien toiminnassa. Sekä vierailukäynneillä, että luonto- ja ympäristöalan yhteistyötapaamisessa keväällä 2023 käytyjen keskustelujen ja toimikunnalla käytettävissä olleiden tilastojen pohjalta kehittämiskohteeksi nousi etenkin työelämän edustajien osuuden lisääminen osaamisen arvioinnissa. Myös henkilökohtaistamisprosessien jatkuva kehittäminen varmistaa opinnoissa eteneminen ja opiskelijan valmistuminen, vaikka henkilökohtaistaminen pääsääntöisesti toimiikin hyvin. Näyttöjen merkitsemisessä on kehittämisen varaa, jotta tilastojen ei tietoa -osuudet saataisiin pienemmäksi.

Yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet

Yhteisten tutkinnon osien suorittamista pidetään haasteellisenä tai ongelmallisena niiden vanhempien opiskelijoiden osalta, joilla on jo aiemmin suoritettu tutkinto. On havaittu, että aiemman tutkinnon suorittamisella ei voi tunnistaa ja tunnustaa kaikkia yhteisten tutkinnon osien osaamisvaatimuksia, vaikka opiskelijalla olisi korkeakoulututkinto. Tätä haastetta on hyvä jatkossa selvittää.

Tutkintojen perusteiden ja tutkintorakenteen toimivuus

Pohdintoja

Tutkinnon perusteiden työelämävastaavuus ja kokemukset tutkinnon perusteiden toimivuudesta

Luonto- ja ympäristöalan yhteistyötapaamisen keskusteluissa nousi esiin luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon pakollisen tutkinnon osan haastavuus sekä yhteisten arviointikriteereiden tulkinta.

Eräällä vierailukäynnillä esiin tulleet kommentit tutkinnon perusteiden toimivuudesta ja kehittämistarpeista:

Kalatalouden perustutkinto (perusteita ollaan uudistamassa):

- vanhat perusteet ovat olleet periaatteessa hyvät – antavat perusvalmiudet moneen eri käytännön työhön
- oppisopimuksen kannalta ovat kuitenkin liian laajoja
- uusissa tutkinnon perusteissa on toive saada valittavaksi useampi osaamisalakohtainen tutkinnonosa, jotta osaaminen olisi laajempaa.

Kalatalouden ammattitutkinnon perusteet ovat hyvät.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto:

- käytössä on uudet tutkinnonperusteet
- oletus oli tehdä uusista tutkinnonperusteista yksinkertaisempi malli, mutta nyt meni liian yksinkertaiseksi
- liikaa tulkinnanvaraisuutta, arviointikriteerit on typistetty ja ovat ympäripyöreät – vaikea tulkita
- arviointia (periaatteita) pitäisi yhteismitallistaa, jotta saisi arvosanaksi vitosen, pitää tehdä liikaa, jotta voi sen tasoisen osaamisen näyttää.

Tutkinnon perusteissa osaamisen osoittamisen kriteerit voivat olla hyvin laajoja, mikä ei välttämättä mahdollista kaiken osaamisen osoittamista yhdessä näyttötilanteessa. Vaikka osaamista voi osoittaa myös ns. osanäytöissä, se saattaa tehdä kokonaisuudesta melko pirstaleisen.

Luonto- ja ympäristöalan työelämätoimikunta teki vuonna 2023 neljä vierailukäyntiä. Vierailukäynneillä keskusteltiin tutkinnon perusteiden toimivuudesta ja työelämävastaavuudesta. Tutkinnon perusteiden käytännönläheisyys koettiin hyvänä asiana. Yhden oppilaitosvierailun yhteydessä tuli esiin toive erillistä asiakaspalvelun tutkinnonosasta Luontoalan ammattitutkinnon erä- ja luonto-opastamisen osaamisalan osalta.

Työelämätoimikunta kuitenkin näkee, että asiakaspalvelu on yksi osaamisen kriteeri jokaisessa erä- ja luonto-opastuksen osaamisalan pakollisessa ja valinnaisessa tutkinnonosassa.

Tutkinnon perusteiden työelämävastaavuudesta toimikunta on pohtinut, onko kartoitettu tai olisiko tarpeellista kartoittaa työelämän näkemyksiä siitä, kuinka hyvin luonto- ja ympäristöalan tutkintojen perusteiden ammattitaitovaatimukset ja kriteerit vastaavat työelämän tarpeita. Keväällä 2024 julkaistun Karvin raportin mukaan asianlaita on näin, joten lisäselvityksen tarvetta ei ole.

Luontoalan erikoisammattitutkinnosta puuttuu erä- ja luonto-opastamisen osaamisala. Erä- ja luonto-opas on ollut etenkin Pohjois-Suomessa tärkeä matkailun ohjelmapalvelut mahdollistava ammatti jo yli kolmekymmentä vuotta.

Työelämätoimikunnan vierailukäynneillä ja luonto- ja ympäristöalan yhteistyötapaamisessa tuli palautetta siitä, että tutkintonimikkeet eivät kaikilta osin vastaa työelämän tarpeita eivätkä työnantajat niitä tunne. Tämä koskee erityisesti perustutkintojen nimikkeitä. Ammattinimikkeet ovat tärkeitä sekä opiskelijoille että työnantajille.

Tutkinnon perusteisiin on jäänyt myös vanhoja termejä/nimikkeitä kuten ympäristöhoitaja.

Työpaikkakyselyt koetaan työelämässä turhina – ei vastata koska ei koeta tärkeinä – pitäisikö yksinkertaistaa, esim. vuositasolla yksi työnantajakysely, yhdestä harjoittelusta yksi kysely per työpaikkaohjaaja.

Valinnaisuuden toteutuminen tutkintojen suorittamisessa

Työelämätoimikunnan vierailukäynneillä käytyjen keskustelujen pohjalta vaikuttaa siltä, että valinnaisuus toteutuu hyvin tutkintojen suorittamisessa. Opiskelijat hakeutuvat työssä oppimaan oman kiinnostuksensa pohjalta ja vastaavat näyttöjen suunnittelusta saaden tukea omaohjaajalta ja työpaikkaohjaajalta. Oma aikaisempi osaaminen ja työssä oppimassa hankittu osaaminen ohjaavat sitä, mitä valinnaisia tutkinnonosia opiskelija suorittaa.

Lisäohjeistuksen tarpeet tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista tai ammattitaidon osoittamistavoista

Luonto- ja ympäristöalan yhteistyötapaamisessa tuli palautetta siitä, että tarvittaisiin selkeä, yhtenäinen ja ketterä käytäntö sekä siihen ohjeistus aikuisten YTO opintojen suorittamisen ja hyväksi lukemisen osalta. Nyt käytäntö eri oppilaitoksissa on kirjavaa.